

Türkiye’de İletişim Kuramının Öncülerinden: Ünsal Oskay ve Eserleri

F. Betül AYDIN VAROL*

ÖZ

Ünsal Oskay, Türkiye’de iletişim alanında ilk doktora tezini yazan isimlerden birisidir. Kitle iletişim kuramlarının Türkiye’de öğrenilmesinde önemli rol oynayan Oskay’ın, kitle iletişimi ile ilgili ortaya koyduğu eserler onu iletişim alanında öncü kuramcılardan birisi haline getirmiştir. Ünsal Oskay, iletişimin yanı sıra eserlerinde çoğunlukla “toplumbilim” olarak ifade ettiği sosyoloji ile siyaset, hukuk gibi sosyal bilimlerin farkı alanlarından birçok eseri de Türkçeye kazandırmıştır. Yaklaşık kırk yılı bulan akademik hayatına on kitap, on beş çeviri kitap ile yüzlerce makale sığdıran Ünsal Oskay, binlerce öğrenci yetiştirmiştir. Oskay, eleştirel sosyal teorinin benimsenmesindeki çabalarıyla, tüm sosyal bilim camiasında her zaman görüşleriyle göz önünde bulundurulması gereken bir isim olmuştur. Bir veri toplama tekniği olan doküman analizinin kullanıldığı bu çalışmada, Oskay’ın kitap, çevirileri ve makalelerinden oluşan tabir-i caizse külliyatının bir panoraması ortaya konmaya çalışılmıştır. Sonuç olarak Oskay, 1960’larda (Ankara Üniversitesi’nde asistan iken) daha çok toplumbilim temalı eserleri Türkçeye kazandırırken, kendi kaleme aldığı makaleleri ise iletişim alanından uzaktır. En çok eseri doçent olduğu 1982 yılında veren Oskay’ın çalışmaları teorik olup, ampirik bir çalışması bulunmamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ünsal Oskay, İletişim, Toplumbilim, Kültür, Eserleri

Pioneer of Communication Theory in Turkey: Ünsal Oskay and Its Works

ABSTRACT

Ünsal Oskay is one of the names who wrote the first doctoral thesis in the field of communication in Turkey. Playing an important role in learning mass communication theories in Turkey, Oskay's works on mass communication made him one of the leading theorists in the field of communication. In addition to communication, Ünsal Oskay translated many works from the different fields of sociology, which he often refers to as "sociology" in his works, and social sciences such as politics and law. Ünsal Oskay, who has ten books, fifteen translated books and hundreds of articles in his academic life of nearly forty years, has trained thousands of students. In this study, in which document analysis, which is a data collection technique, was used, it was tried to reveal a panorama of Oskay's corpus of books, translations and articles, so to speak. As a result, while Oskay translated mostly sociology-themed works into Turkish in the 1960s (while he was an assistant at Ankara University), his own articles were far from the field of communication. Oskay, who gave the most works in 1982 when he became an associate professor, has theoretical studies and does not have an empirical study.

Keywords: Ünsal Oskay, Communication, Sociology, Culture, Works

1. Giriş

Bu çalışmada, 2009 yılında kaybettiğimiz ve Türkiye’de iletişim çalışmalarının çatısını oluşturan Prof. Dr. Ünsal Oskay’ın çalışmaları incelenmiş ve bu alana yaptığı katkılar ortaya konmaya çalışılmıştır. İletişim ve bağlantılı alanlarda araştırma yapan herkesin Oskay’ın bu alana ait, temel eserleriyle karşılaşacağını farkında olarak genel bir tablo çizilmek istenmiştir. Ünsal Oskay’ın referans niteliğindeki çalışmalarının iletişim araştırmalarına atılacak her adımda başvuru kaynağı olması bu alanda toparlayıcı bir metne ihtiyaç duyulduğunun kanıtıdır.

Bu çalışma, Ünsal Oskay’ın Türkiye’de iletişim alanının gelişimi konusunda gerek yazdığı eserler gerekse çevirileri ile sağladığı katkının ortaya konması noktasında Türkiye’de iletişim alanındaki gelişmelere de ışık tutabilir. Peki, Ünsal Oskay Kimdir?

1939 yılında Şanlıurfa’da dünyaya gelen Ünsal Oskay, lisans eğitimini 1963 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi kısa adıyla Mülkiye’de tamamlamıştır. Oskay, 1967-68 yıllarında Amerika’ya yüksek lisans için konuk öğrenci olarak gitmiş ve iletişim alanında eğitim almıştır. Ünsal Oskay, 1972’de TRT Toplumsal Araştırma Büyük Ödülü’nü kazanmış, aynı sene “*Kültür Değişimi Modelleri*” tezi ile doktorasını tamamlamıştır. Akademik hayata, 1970’li yıllarda Ankara Üniversitesi SBF Basın Yayın Yüksek Okulu’nda başlamış, doçentlik unvanını “*19. Yüzyıldan Günümüze Kitle İletişimin Kültürel İşlevleri*” adlı

* Dr. Öğr. Üyesi, Selçuk Üniversitesi, betulaydin@selcuk.edu.tr

Makalenin Gönderim Tarihi: 30.04.2022; Makalenin Kabul Tarihi: 17.06.2022

çalışması ile almıştır. 1989 yılında profesör olan Ünsal Oskay, Ankara SBF Basın ve Yayın Yüksek Okulu, Bursa Akademisi, Anadolu Üniversitesi, Marmara Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi ve Yakınoğu Üniversitesi İletişim Fakültelerinde öğretim üyeliği yapmıştır. Oluşum, Forum, Akis, 7 Gün, Devrim, Yeni Gündem, Somut, Birikim, Argos, Varlık, Hürriyet Gösteri, Gergedan, Cogito, Milliyet Sanat gibi çok sayıda bilim ve sanat kaynaklı dergilerde makale ve incelemeleri yayınlanmıştır. Oskay, 17 Ekim 2009 tarihinde vefat etmiştir.

2. Çalışmanın Tipolojisi ve Metodolojisi

Öncelikle bu çalışmanın Ünsal Oskay'ın iletişim alanına katkılarının, eserleri üzerinden bir tanıtımı olduğunun altının çizilmesinde yarar görülmektedir. Çok sayıda kitap, çeviri ve makalenin derlenip, sistematik bir çalışma ortaya konması amaçlansa da tahmin edilebileceği üzere güç bir iştir.

Çalışma ana hatlarıyla iki bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde Oskay'ın kitapları, çevirileri, makaleleri ile yönettiği yüksek lisans ve doktora tezleriyle ilgili sayısal veriler, kısacası eserlerinin niceliksel bir değerlendirilmesi yapılmıştır. Çalışmanın ikinci bölümü de üç bölümden oluşmaktadır. Ünsal Oskay'ın kendi yazdığı kitapları "*Oskay'ın Kaleme Aldığı Eserler*" başlığı altında değerlendirilmiştir. Oskay'ın çalışmalarında, Marxist paradigma üzerinden Frankfurt Okulu'nun sorunsallaştırdığı temel kavramlar olan 'kültür', 'ideoloji' ve 'yabancılaşma' başat konu başlıkları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda Oskay'ın çevirileri Frankfurt Ekolü'nün Türkiye'de tanınmasında öncü rol oynamıştır. Oskay ayrıca sosyal bilim alanındaki sorunsallar üzerine de çokça kafa yormuş, sosyal bilimlere dair metodolojik çevirilerle akademik literatüre katkıda bulunmuştur. "*Oskay'ın Sosyal Bilimler Literatürüne Yaptığı Katkılar: Çevirileri*" başlığı altında çeviri kitaplarının bir değerlendirilmesi yapılmıştır. Ayrıca üçüncü bir kısım olan "*Karma Çalışmalar*" başlığı altında ise Oskay'ın derleme kitapları ile ilk dönem olarak adlandırılabilcek 1960'lardaki çalışma konuları arasında kaleme aldığı az gelişmiş ülkeler ve kitle iletişimin bu ülkelerin gelişimine katkısının neler olabileceği üzerine yazdığı makalelerin kısa bir değerlendirmesi yer almaktadır.

Çalışmada yöntem olarak bir veri toplama tekniği olan *doküman analizi* kullanılmıştır. Belgesel tarama olarak da nitelendirilen bu metot, belli bir amaç ekseninde *kaynakların temini, okunması, not alınması ve değerlendirmesi* sürecini içermektedir. Bu yöntemin en önemli özelliği, araştırmacı ve doküman arasındaki - yalnız ikisi arasında- bir iletişimin zorunluluk halinin olmasıdır ki belgenin anlatmak istediğiyle okuyucunun/araştırmacının belgeden anladığı arasındaki anlam farkı en asgari düzeyde olabilsin (Karasar, 2008, s. 183-184). Bu bağlamda, çalışmada olabilecek yanlış aktarımların önüne geçebilmek adına Oskay'ın eserdeki konuyla ilgili temel bazı düşünceleri doğrudan alıntı şeklinde verilmiştir.

3. Ünsal Oskay'ın Çalışmalarının Genel Bir Panoraması

Ünsal Oskay, dolu dolu geçen akademik yaşamına onlarca kitap, çeviri ve sayısız makale sığdırmıştır. Oskay'ın on bir kitabının yanında, on sekiz¹ kadar çeviri kitabı bulunmaktadır. Farklı yayın organlarında yayınlanan makalelerinin yanı sıra bilim-sanat dergilerinde deneme türünde de yazılar kaleme alan Oskay'ın makalelerinin sayısına tam olarak ulaşılammıştır.

Çalışmalarına genel olarak bakıldığında; Gelişim Açısından Kültür Değişimi (1971a), Toplumsal Gelişimde Radyo ve Televizyon (1971b), 19. Yüzyıldan Günümüze Kitle İletişimin Kültürel İşlevleri (1982), Çağdaş Fantazy (1982), Müzik ve Yabancılaşma² (1982), İletişimin ABC'si (1992), Yıkanmak İstemeyen Çocuklar Olalım (1998), Tek Kişilik Haçlı Seferleri (2000), Kitle Haberleşmesi Teorilerine Giriş (2000), Peki Konuşalım³ (2004) ve Roman ve Etik (2014) adlı kitapları bulunmaktadır. Ayrıca Amerikan Hakları Anayasasının Uygulanması (1965), Kitle Haberleşme Teorilerine Giriş (1968), Devrim Yapan Üç Adam (1969), Toplumbilim: Sorunlarına ve Yazınına İlişkin Bir Kılavuz (1972), Metodoloji Açısından Sosyal Bilimlere Giriş (1973), İktidar Seçkinleri (1974), Çin'in Sömürgeleşmesi ve Amerika'nın Çin Politikaları (1969), Göç ve Gelişme (1976), Toplumbilim Teori ve Yöntem Sorunları (1977), Toplumbilimsel Düşün (1979), Estetize Edilmiş Yaşam (1983), Estetik ve Politika (1985), Eski Toplum I

¹ Bu sayıya kolektif çevirileri dâhil değildir.

² Murat Belge ile kaleme almışlardır.

³ Melis Çelebi ile röportajdan oluşmaktadır.

ve II (1987), Diyalektik İmgelem (1989), İslam'ın Siyasal Söylemi (1993) ve Adorno (2001), Yaradanımız Medya (2005) çeviri kitapları arasında yer almaktadır.

Oskay'ın kitap ve çevirilerinin yanında çok sayıda makalesi de bulunmaktadır. Özellikle 1960'ların sonu ve 1970'lerde Ankara Üniversitesi SBF Dergisinde birçok makalesi yayınlanmıştır. Onun bu makaleleri, iletişim/kitle iletişim temasından ziyade Latin Amerika, Çin gibi dönemin geri kalmış ülkelerinin tarihsel süreçte geçirdiği aşamaları ve ihmal edilmişlik/geri kalmışlık sorunlarının temelini ele alan çalışmalardır. Oskay'ın ayrıca birçok bilim ve sanat dergisinde makale ve denemeleri yayınlanmıştır. Bu makalelerin ve denemelerin bir kısmının yayınlandığı *Tek Kişilik Haçlı Seferleri* ve *Yıkanmak İstemeyen Çocuklar Olalım* adlı kitapları, Oskay'ın otuz yılı aşkın süreçte farklı dergi ve gazetelerde yayınlanan sınırlı sayıda makalelerinden derlenen eserleridir. Bu kitaplarda farklı içeriklerde elliden fazla deneme ve makale vardır. Bu nedenle bu kitapların genel bir değerlendirilmesi yapılmıştır.

Ünsal Oskay ayrıca, 23 yüksek lisans, 10 doktora, tezi yönetmiştir. Danışmanlığını yaptığı yüksek lisans tezlerinde; 'iletişim, kültür ve medya', 'sinema', 'kentsel mekân', 'kimlik', 'medya-siyaset ilişkisi', 'propaganda', 'sinema ve roman', 'televizyonun çocuklar üzerindeki etkisi' gibi konular, doktora tezlerinde ise 'iletişimin kültürel ortamı', 'kent ve roman', 'televizyon haberciliği', 'Türk siyasal sineması', 'televizyon yayıncılığı' gibi konular çalışılmıştır.

4. Oskay'ın Çalışmalarının Konulara Göre Değerlendirilmesi

4.1. Oskay'ın Kaleme Aldığı Eserler

Marxist paradigma üzerinden Frankfurt Okulu'nun sorunsallaştırdığı temel alanlar kültür, ideoloji ve yabancılaşmadır ve bu ekolün ilgi alanlarının Oskay'ın çalışmaları üzerindeki etkisi görülebilmektedir. Bu nedenle birbiriyle bağlantılı olan bu üç alanın (kültür, ideoloji ve yabancılaşma) tek bir başlık altında değerlendirilmesi uygun görülmüştür. Bu başlık altında Oskay'ın kendisinin kaleme aldığı eserler "*İletişim ve Kitle İletişime Yönelik Çalışmaları*" ve "*Kültür, İdeoloji ve Yabancılaşma Temalı Çalışmaları*" olmak üzere iki başlık altında değerlendirilmesi uygun görülmüştür.

4.1.1. İletişim ve Kitle İletişimine Yönelik Çalışmalar

İletişime giriş mahiyetinde olan ve ilk olarak 1992'de yayınlanan "*İletişim'in ABC'si*" isimli eserinde Oskay iletişimi; "*insanın varlık sürdürme biçiminin bir ürünü ve insanın varlık sürdürme biçimindeki gelişmelere göre değişimlere uğrayan insana özgü bir olgu*" (1999, s. 7) şeklinde tanımlamaktadır.

Oskay kitabında, iletişim kavramlarının kökeni ve temel argümanları üzerinde durmakta, iletişimde etkinlik sorunları, iletişimin kitle iletişimden ayrıldığı noktalar gibi konuları örnekler üzerinden ve öneriler ile ele alınmaktadır. Kitle iletişiminde alımlama ile ilgili örneklerin yer aldığı kitabında Oskay ayrıca, Orta Çağ'daki toplumsal günlük pratikleri ile günümüze uzanan bir süreci anlatmakta, ayrıca bu süreçte günlük rutin işlerinden sıkılan insanların, "realiteden kaçtıklarının" (1999, s. 82) da psikolojik tahlillerine değinmektedir.

Ünsal Oskay, "*Kitle Haberleşmesi Açısından Sosyal Algılama ve Tutumların Dinamiği*" adlı makalesinde de kitle haberleşmenin bireyde meydana getirdiği psikolojik süreci ele almıştır. Bu makalesinde "*algılama*"yı dış dünyamızda bulunan somut veya soyut objelere karşı aldığımız dolaysız duymasal enformasyon olarak tanımlayan Oskay, aynı objelerin algılamalarının her zaman aynı sonuçlar vermediğini belirtmektedir (1974, s. 164). Çünkü bu farklılık, bireyin içinde bulunduğu sosyal ortam ve kendi içsel özelliklerine bağlıdır (1974, s. 165). Makalenin bir diğer anahtar kavramı olan *tutum*'un ise tek bir objeye ait olduğunu ifade eden Oskay'a göre birey, ortamındaki objelerle ilişki kurduğunda sadece algılamakla kalmamakta, bu objelere karşı tutum takınmaktadır. Birey, objeleri algılamakta, tanımaya bilmeye çalışmakta ve onlara karşı ya yakınlık ya uzaklık duymaktadır. Buna göre kitle haberleşmesi bağlamında bireylerin tepkilerinin nasıl oluşacağını anlayabilmenin yolu, toplumdaki bireylerin grup ilişkilerinin yanı sıra, kendi iç dünyalarındaki algılama işlemlerinin de oluşumunu yakından bilmek gerekmektedir. Etkilenmek istenen bir bireyin kendisinin dış dünyasını algılaması ya da idrak etmesinin, bu dış dünyayı değerlendirirken ne gibi etmenlere göre değerlendirdiğini bilmek, kitle haberleşmenin etkinliği açısından önemlidir (1974, s. 163-164). Bireylerin dış dünyalarını anlamlandırma noktasında da Oskay, ilk olarak 1982 yılında doçentlik tezi olarak hazırladığı ve temel eserleri arasında gösterilen "*19. Yüzyıldan Günümüze Kitle İletişiminin Kültürel İşlevleri*" adlı

kitabında çarpıcı tespitler ortaya koymaktadır ki aradan kırk yıl geçmesine rağmen bu tespitleri günümüzle paralellik göstermektedir. Oskay’a göre;

“Kendi kendini kütleleştirmiş insan’a dönüştüren çağdaş insanın görebildikleri ile tanıdığı dış dünya, onun kendi gereksinimlerine ve daraltılmış yeteneklerine göre yabancılaştırılmış bir dünya olmakta; geniş bir dünyayı tanıdığını sanan, kendi başbakanını tanıdığını sanmaya başlayan ‘çağdaş insan’, ekranda kendisine bakarak konuşan Başbakan’ın aynı anda on milyonlarca birey-yurttaş’a da aynı yakınlık ile bakmakta olduğunu unutmaktadır ...Gerçekte her yerde gördüğü sadece ‘kendisi’ olmaktadır. Bu arada, dış dünyanın kendisine yaklaştığını sanarken, en yakınındaki; karısı, çocukları, evinin iç mekânındaki objeler bile ondan uzaklaşmakta; yaşadığı ev artık sadece bu ‘hayalet dünya’nın kabı olmaktadır (1993, s. 11-12).

Bu eserinde süregelen yakın çağlar içinde toplumsal yapının değişmesiyle birlikte, iletişim alanının değişen yapısını da ele alan Oskay, bu değişiklikte insanın özgürleşmesi ve niteliği açısından negatif etkisini göstermeye çalışmaktadır.

Oskay’ın temel eserlerinden sayılan bu kitapta yazar öncelikle, 19. yüzyıla geçişten 19. yüzyılın ikinci yarısına kadarki süreçte oluşan “insanın yenedünyasını” ve bu “yenedünyanın algılanmasının bir fantazyamorgayaya dönüşmesi” incelemektedir. Eserde Rousseau’nun ve sonrasında Baudelaire ve Melville’in toplumsal yaşamı eleştirileri metaforik bir anlatımla ele alan Oskay, kitle iletişimin formlarındaki ve içeriklerindeki değişimlerin değişen kent yaşamı ile ilişkilerini ortaya koymaktadır (1993, s. 31). Sanayi toplumuna geçişle başlayan iletişim sorunlarına ilişkin bazı bilimsel açıklamalardaki temel yetersizliği birey-toplum çelişmesine indirgeyerek açıklayan Huizinga ve McLuhan üzerinden kuramsal bir değerlendirmeye giden Oskay eserinde ayrıca, iletişim problemini toplumsal bir süreç olarak değerlendirmektedir. Yazar, kitle iletişimin etkilerinin günümüz toplumlarındaki geçerli “teknolojik ussallıkla” ne ölçüde ifade edilebileceğini, kitle iletişimde bireysel olan yanın, yani insanın dil, düşünce ve bilinci toplumsal gerçeklik bağlamında Vygotsky’nin araştırmalarının perspektifinde ele almaktadır (1993).

Sonuç olarak Oskay bu kitabında, Marxist anlayışa eleştiri getirmektedir. Buna göre kitle iletişim araçları ile bu araçların ardında yer alan toplumsal sınıf ve yandaşları geliştirmekte olan iletişim teknolojilerini mevcut toplumsal sistemi sürdürmek için diledikleri biçimde kullanabilmektedir. Böylece bütünüyle edilgen bir tutum içerisindeki kitleler, kitle iletişim araçları ile yapılan manipülasyonlara açık hale gelmek durumundadırlar (1993, s. 403). Bu bağlamda Oskay çalışmada ortaya konan sorunun çözümünü Frankfurt Okulu’nun karşıladığını belirtmektedir.

Kitle iletişim araçlarının toplumsallaşmadaki rolü üzerine ele aldığı “*Toplumsal Gelişimde Radyo ve Televizyon*” adlı TRT Büyük Ödüllü kitabında Ünsal Oskay, radyo ve televizyonun, gelişmemiş ülkelerin kalkınmaları için kullanılacakları yönündeki yaygın görüşünden hareketle yola çıkmakta ve bu görüşün sınırlı da olsa gerçekliğinin olduğunu belirtmektedir. Sınırlı gerçekliğin nedenlerini toplumun sosyo-ekonomik yapısına bağımlı olarak açıklayan Oskay’a göre bir toplumun gelişmesinde radyo ve televizyondan ekonomik, sosyal ve kültürel anlamda kalkınmak için yararlanabilmek – o günün koşullarında- Türkiye gibi az gelişmiş ülkelerde pek de mümkün görünmemektedir. Ünsal Oskay’a göre, az gelişmiş ülkelerde “gelişmemişlik”ten ziyade, “gelişememe” koşullarının saptanması gerekmektedir. Çünkü az gelişen ülkelerde toplumsal gelişme alanında bilimsel bir çıkarımda bulunabilmesi veya istikrarlı bir yayıncılık politikasının saptanabilmesi böylelikle mümkün olacaktır (1971b, s. 94). Yazara göre Türkiye’de televizyon ve radyodan *ekonomik, toplumsal ve kültürel* kalkınma sürecinde faydalanma olanağı bulunmaktadır. Ne var ki bunun için bu üç alanın değişim sürecince birbirlerine uyulmayan, destekleyen ve dengeli bir toplum yapısına yönelmiş “*Toplumsal Gelişme*” modelinin takip edilmesine bağlıdır (1971b, s. 96).

Oskay bu makaledekine paralel olarak, yine az gelişmiş ülkelerdeki kitle haberleşmesi ile ilgili “*Az Gelişmişlerde Değişim ve Kitle Haberleşmesi*” adlı makalesinde de az gelişmiş ülkelerde özellikle bağımsızlığını yeni kazanmış ülkelerdeki kalkınma sorununa işaret etmektedir ki bu gelişim çizgisi sadece iktisadi bağlamda değil, sosyal ve kültürel anlamları da kapsamaktadır. Az gelişmiş ülkelerdeki değişim ve modernleşme süreci ve kamu yayıncılığının burada öncü olması gerektiğini belirten Oskay, iletişimi sosyalizasyon sürecinin bir parçası olarak görmekte (1968, s. 240), Lasswell ve Scramm’a atıf yapmaktadır. Oskay sonuçta methiye ve reddiye arasında kitle iletişim araçlarının faydalı bir biçimde kullanılmasıyla az gelişmişlerde kültürel ve toplumsal dönüşümde öncü olacağını ifade etmiştir.

Oskay yalnızca kitle iletişim ve kitle haberleşme kuramları üzerine değil ayrıca bu alandaki metodolojik noktalara ilişkin de yazılar kaleme almıştır. “*Kitle Haberleşmesi Açısından Toplumsal Araştırmalarla İlgili Metot ve Planlama Sorunları*” adlı çalışmasında, “*özellikle gelişme çabasında olan toplumlarda kitle haberleşme kuramlarında yer alan haber, yorumlama ya da yönetim elemanlarının toplumsal sorun ve olguları inceleyen bilimsel araştırmalarda kullanılan bazı metot ve planlama bilgilerine sahip olmanın*” önemli olacağı üzerinde durmaktadır (1974, s. 83). Oskay, toplumsal sorunlar ve olguların araştırılmasında iki türden bahseder. Bunlardan *tanımlayıcı araştırma*, bir sosyal olayın özelliklerini saptamaya çalışırken, *açıklayıcı araştırma*, bir sosyal olayın içindeki bağımsız değişken ile bağımlı arasındaki nedensellik bağına saptamaya çalışmaktadır. Oskay ayrıca bu çalışmada, toplumsal bir araştırmada araştırmaya dair evren-örneklem temsili, soruların hazırlanması, ölçekler gibi teknik metodolojik bilgiler vermektedir (1974, s. 139). Oskay’a göre metodoloji bilgisine sahip olmak yazılı veya elektronik basında çalışan gazetecilerin mesleklerini icra etmelerinde topluma karşı yükledikleri bir sorumluluktur.

Son olarak Oskay’ın aslında İngilizce makalelerden derleyerek oluşturduğu “*Kitle Haberleşme Teorilerine Giriş*” adlı ders kitabı mahiyeti taşıyan kitabı, konunun bütünlüğü bakımından burada değerlendirilmesi uygun görülmüştür. Çeviri ve derleme makalelerden oluşan bu kitap için Oskay’ın hocalarından Prof. Dr. Nermin Abadan, 1969’daki ilk basımına önsöz yazmıştır. Nermin Abadan burada, “Oskay’ın ‘haberleşme teorileri’ dersinin gereği gibi okutulması için yararlanılması zorunlu olan yeni yayınlardan çeviri ve derleme yaptığını ve bu kitabın, Batı ülkeleri üniversitelerinde sosyal bilimlerde sıkça kullanılan bir “reader” (seçilmiş parçalardan derleme) mahiyeti taşıdığını ifade etmektedir. Oskay, kitabında “haberleşme teorilerinin” anlaşılması için gereken sosyal psikoloji alanındaki bazı temel konu ve terimleri ele almış, haberleşme sürecinin işleyişi ve etkilerini aydınlatmaya çalışmıştır. Oskay ayrıca propaganda yapma teknik ve taktiklerini ele almıştır.

4.1.2. “Kültür”, “İdeoloji” ve “Yabancılaşma” Temalı Çalışmaları

Kitle iletişimi ideolojik ve kültürel olan ekonomik örgütlü bir faaliyettir. 1960’ların sonlarına kadar Marx’tan Frankfurt Okulu’na eleştirel yaklaşım ideoloji ve kültür ekseninde alternatif bir mecra olarak egemenliğini sürdürmüştür. Dolayısıyla iletişim çalışmalarında kültür-ideoloji ayrımının sınırlarını çizmek çok da mümkün değildir. Böylece, Oskay’ın çalışmalarında *kültür* ve *ideoloji* kavramları ile Marx’ın kapitalist düzene eleştirisi olarak kavramsallaştırdığı *yabancılaşma* kavramı da sıkça karşımıza çıkmaktadır. Ünsal Oskay ayrıca tüketim kültürüyle doğrudan ilişkili olan ve Frankfurt Okulu’nun sorunsallaştırdığı temel konulardan biri olan *popüler kültür* ile de yakından ilgilenmiştir.

Ünsal Oskay’ın doktora tezi olarak hazırladığı “*Gelişim Açısından Kültür Değişimi*” adlı eserinde -kendi tabiriyle- “*kültür değişimi sorununun, az gelişmiş ülkelerin gelişmesi açısından değerlendirilmesi amaçlanmıştır*” (1971a). Kültür değişimi sorununun gelişme açısından değerlendirilmesinde, gelişme halindeki ülkelerin ekonomik ve kültürel yapıları arasındaki ilişkinin üzerinde durmanın zorunlu olduğu kabul edilmiştir. Çalışmada Oskay vardığı sonucu üç madde halinde şu ifadelerle özetlemiştir:

“(1) Kültürel değişim sorunu bir yapısal değişim sorunu olarak kabul edilmelidir. (2) Toplumun ekonomik ve kültürel gelişmesi, aynı gelişme sürecinin iki ayrı yönü olarak kabul edilmelidir. (3) Endüstriyel kapitalizm aşamasına henüz gelmemiş ve merkantil kapitalizm ile yarı-feodal tarımsal yapının kalıntılarının etkisi altında olan az-gelişmiş ülkelerin gelişmesine katkıda bulunabilecek bir kültür değişimini gerçekleştirmek için, toplumdaki sosyal sınıflar arasındaki mevcut dengenin, toplumun geleneksel alt-yapısını değiştirmekte yeteneği ve çıkarı olan yeni ve ileri bir toplum biçimini; yani, endüstriyelleşmiş toplumu kuracak yeni sosyal sınıflar yararına değişmiş olması zorunlu görünmektedir” (1971a).

Popüler kültür üzerine yaptığı çalışmalara bakıldığında Oskay, popüler kültürü; “*toplumun, merkezlerde yaşayan ve kendileri gibilerin doğru buldukları ölçülere göre kolayca biçim alacağını; beğeni ve yaşam alışkanlıklarında da her söylenene uyacağını sananların, yirmi-otuz yıllık oluşumundan sonra, şimdi birdenbire görüp şaşırmalarına neden olan sorunlarımızdan biri*” (2010, s. 237) olarak tanımlamaktadır. Oskay, popüler kültürün nasıl bir toplumsal ve kültürel ortamla karşılaştığı ve popüler kültürün bugün ideolojik işlevinin ne olduğu, bunu ne dereceye kadar başardığı noktasında kapitalist sanayi toplumlarındaki ideoloji sorunu üzerinde durmaktadır. Bu

bağlamda Oskay, “Popüler Kültür Açısından ‘İdeoloji’ Kavramına İlişkin Yeni Yaklaşımlar”⁴ adlı makalesinde ideoloji kavramının ortaya çıkışından ve Marxizm’le birlikte farklı görüşlerle dönüşen bu kavramın işlevlerinden bahsetmektedir. İdeolojiyi, *ekonomik, siyasal, toplumsal ve kültürel* alan olmak üzere dörde Oskay, hegemonik ideoloji üzerinde sıkça durmaktadır. *Hegemonik ideolojinin* toplumda değerlerin, imgelerin, idealaların ortaklaşalığını sağladığını ifade eden Oskay’a göre, hegemonik ideolojinin aynı zamanda uygulamısal ve toplumsal bir işlevi vardır. İnsanları, toplumdaki başat inançlar, uygulamalar yönünde yönlendiren hegemonik ideoloji, insanların toplumun işleyiş biçimi anlamalarını sağlamaya yaramakta ve böylece, kişilere gündelik yaşamlarında ne şekilde davranacaklarına dair bir kılavuz harita olarak yardım etmektedir. Oskay bu noktada örnek olarak da toplumda yarışmanın, paranın hiyerarşisinin önemini hatırlatmakta, onları, toplumsal ilişkilere hazırlamaktadır (1980).

Hegemonik ideoloji bağlamında popüler kültür ürünlerinden örnekler veren Ünsal Oskay, adam akıllı yoldan çıkmış profesyonel suçluların bile bir ölçüde sevimli gösterildiğini veya kadın satıcısı, bir zenci, polislin korumasında ‘icra-i sanat’ eyleyebilmektedir (1980, s. 245). Oskay’a göre, ideoloji sorunu meta ekonomisi ile geniş boyutlara ulaşan bir sorundur ve popüler kültürle yakından bağlantılıdır.

Popüler kültürün bir *yanılsama* olduğunu ifade eden Oskay’a göre, “*Bireyliğin, özgürlüğün, spontaneliğin, farklılığın, toplumsal hayatın, can alıcı alanlarında baskı altına alınmış olmasının neden olduğu ‘atrofi’⁵ ve ‘anomiyi’⁶ hafifletecek edilgenleştirilmiş, sınırları iyi çizilmiş bir ‘özgünlük, farklılık, spontanelik, değerlilik’ olarak rafinedir*” (2010, s. 156). Bu bağlamda modern toplumlarda, bireyin dış gerçeklikle kurduğu anlamlandırma ilişkilerinden birisi olan “düş görme” ve fantazyalara gereksinim duyma alanında da insan ile dış gerçekliği arasına bilinç endüstrisi girmiş bulunmaktadır ve bunu Oskay, “*Çağdaş Fantazy*” adlı eserinde ele almaktadır. Fantazyayı, “*yaşanan dönemde karşılaşılan yeni-olan ya da beklenmedik- olanın yarattığı şokun hafifletilmesini işlev edinmiştir*” diyen Oskay, bu kitabından korku türü ile bilim kurgu türü filmler üzerinden bireyin “korku” ve “edilgenleştirilmiş düşlerinin” yaygınlaşması olgusuna vurgu yapmaktadır. Buna göre; yeni olana karşı ortaya çıkan ürkme hissi, endişe ve merak gibi duyguların içerisinde bulunduğumuz dönemde, eski zamanlardaki gibi masal veya öykü anlatıcılarının anlattığı masal ve öykülerle değil, bu bilinç endüstrisinin ‘ürettiği’ endüstriyel birer ‘mamul’ olan fantazyalarla karşılanmaktadır (1982, s. 7). Diğer bir deyişle, dünyayı gerçekliği ile anlamak yerine, ‘başat kültürün’ ve onun verili toplumun kendini yeniden üretmesinde en çok işe yarayabilen öğelerinden oluşan ‘hegemonik ideolojinin’ belirlediği algılama biçimi içinde algılanmasıyla yetinmeyi amaçlayan *a* ürünü fantazyalar ve düşler yaygınlaşmadıkça, sinema, magazin dergileri, şiddet ve pornografi ürünleri hayatımıza verdiğimiz anlamı her geçen gün artan bir biçimde şekillendirecek bir hale gelmektedir (1982, s. 9-10). Bu çerçevede Oskay bu eserde, birey-toplum ilişkileri açısından yarattığı sorunları modern bilim ve teknolojinin kendi içinde başlayıp biten sorunlar gibi göstermeye yönelik yanlış açıklamaları ve modern bilinç endüstri ürünlerinin bilim ve teknolojinin kendi iç yapısından mı yoksa toplumsal egemenlik yapısından mı kaynaklandığı tecimsel sinemadaki korku ve bilim kurgu filmleri üzerinden bir sonuca varmayı hedeflemiştir. Kitapta -kitabın anahtar kavramları olan- ‘*bilimkurgu*’ ve ‘*korku*’nun bireyde oluşturduğu durum psikanalitik açıdan irdelenmektedir.

Korku ve bilim kurgu filmleriyle örneklendirilen bu çalışmada (bilinç endüstrisi bağlamında), Oskay; ‘Pazar’, hegemonik ideoloji, yabancılaşma, kültürel hegemonya gibi kavramlarla kuramsal bir çerçeve çizmiştir. Tüm bu detaylı tahliller sonucunda Oskay’ın vardığı sonuç şudur:

(a) *Kitleler, özgürleşim düşlerinden yoksunlaştıkça, yaşanan reel-hayatın içinde günü birlik düşler görmeye; düzenin içinde tutuklanmış, evcilleştirilmiş yalancı mutluluklara, yalancı özgürleşimlere, yalancı değerlere yöneltici düşler görmeye başlar. (b) yaşamın dışına itilmiş, reel-yaşama yalnızca edilgin meta olarak katılabilmek durumuna sürüklenmiş modern “kitle toplumu” insanları yanlarında ve yörelerinde korkudan ve şiddetten başka bir şey kalmadığını anlarlar. (c) Günümüzde toplumsal yaşamda, “folk yaşam alanı” daraldıkça daralmakta; bu yaşam alanları, içine “sığınan” insanlara reel-toplumun dışında ayrı yaşama olanakları sağlama güç ve yeteneğini yitirdikçe yitirmektedir. (d) İnsanlığın*

⁴ Bu makale ilk olarak 1980 yılında Ankara Üniversitesi SBF Dergisinde yayınlanmış, daha sonra yeniden düzenlenerek “Tek Kişilik Haçlı Seferleri” ve “Yıkanmak İstemeyen Çocuklar Olalım” isimli derleme kitaplarında da yayınlanmıştır.

⁵ Körelme.

⁶ Kanunsuzluk.

özgürleşim beklentisini dile getirecek ütopyaların sinemada, edebiyatta ve diğer sanatsal anlatım alanlarında yer bulabilmeleri de göttiğe güçleşmektedir. (d) "Dehşet" ve "felaket" filmleri ile kitlelere ütopyan olmayan fantazyalar sunulmakta, reel-toplum karşısındaki edilginleşmişlikleri içindeki insanların sado-mazoşistik eğilimleri alabildiğine sömürülmektedir. (e) Perdede/ ekranda izlenen fantazyanın "fantazy" olduğunun algılanmasını zorlaştırmaya, fantazyanın mesajındaki değer, tutum ve davranış biçimi öğretme, pekiştirme, bakışlaştırma ve aşılama etkisini artırmaya yaramaktadır (1982, s. 244-246).

Bu sıraladıklarımız, Oskay'ın çıkarımlarından öne çıkan birkaçı idi. Ancak şu var ki Oskay'a göre (1982) bu olumsuz sonuçlar bilhassa gelişmekte olan ülkeler açısından daha büyük tehlike arz etmektedir. Özgür bir uygarlaşma süreci yaşamadan dış dünyanın etkileriyle modernleşme sürecine girmekte olan bu ülkelerde, etkilerinin insanın ruh sağlığı açısından da ulusal kendine güven duygusu edinimi açısından da çok daha dramatik boyutlara varabileceği düşünülmelidir.

Daha önce de belirtildiği üzere "yabancılaşma" üzerinde sıkça duran Oskay, "Müzik ve Yabancılaşma" adlı kitabında da "müziğin, yabancılaşmaya dayanan bugünkü toplumsal yaşamdaki konumu ve bu konumdan kurtulabilmesinin nelere bağlı olduğu", "müziğin, günümüzün reel-toplumların yaşamında özgürleştirici bir öğe olup olamayacağı", ve "reel-toplumlardaki hegemonik ideolojinin yapısındaki bazı özellikler bu konuda bir umut kaynağı olup olamayacağı" (2001, s. 7) sorularına yanıt aramaktadır.

Ünsal Oskay bu kitabında, Batı kökenli klasik müzik üzerinden temellendirdiği bir müzik teorisini tartışmaktadır. Oskay, Aristoteles ve Huizinga'dan ancak öncelikli olarak Adorno'dan yola çıkarak sürdürdüğü tartışması, klasik müzik söylemi ve Adorno'nun tanıtılması üzerinden yükselmektedir. Oskay, klasik müziği esas almasını da "lirik ögesi (güftesi)" ağır basan popüler müziğe oranla daha soyut olan klasik müzik türünün, sözlü müziğe ilişkin olarak çok daha açıklıkla söylenebilecek bazı savların müziğin bu türü içinde incelenmek istenmesi (2001, s. 7) olarak yorumlamaktadır. Müzik ve toplumsal işlevini, Aristo, Huizinga ve Adorno'nun müzikle ilgili görüşleri çerçevesinde kuramsal açıdan ele aldığı çalışmada, bu üç ismi ele almasının nedenini Oskay, şu şekilde özetlemektedir;

"Konumuz açısından müzikle ilgili en ilginç görüşleri Aristo, Huizinga ve Adorno'da buluyoruz. Çünkü Aristo, egemen insan ile bağımlı insan arasındaki birlikte varoluş ilişkisinin doğal bir ilişki sayıldığı eski bir dönemin düşünürü; Huizinga, bir kültür tarihçisi olarak insanın ve toplumun kültürel değişimlerini uzun tarih dönemleri içinde ortaya çıkan en genel özellikleri ile görebilen bir düşünür. Adorno ise müzik ve edebiyat başta olmak üzere, sanatın her dalında olduğu kadar iletişim konularında da yetkin bir düşünür olması ve ayrıca 1920'lerden 1960 sonlarına dek çalkantılar içindeki dünyamızı Avrupa ve Amerika'da yaşamış derinlik bir aydın olmasıdır" (2001, s. 9-10).

Kitapta özellikle Frankfurt Okulu'nun en önemli temsilcilerinden Adorno'nun görüşlerine, üç bölümden oluşan kitabın gerek ikinci bölüm (çağdaş müzik anlayışları, müziğin durumu ve sorunları) gerekse üçüncü bölümde (bu çağdaş müzik anlayışlarındaki yetersizlikler) karşılaştırmalı bir şekilde verilmiştir. Diğer bir deyişle müzik sosyolojisi (1962) kitabının yazarı olarak Adorno'nun müziğin kültürel, ekonomik, sosyal ve toplumsal pratikler içerisinde hegemonik ideoloji bağlamında üretimden tüketimine her yönüyle Adorno referans alınmaktadır.

Ünsal Oskay'ın kaleme aldığı eserler arasında "Roman ve Etik" (2014) başlıklı kitap da kültürel bir içerik olarak burada ele alınabilir. Oskay'ın, 1990 yılında *Kurgu Dergisi*'nde "Anlatı Semantiği Açısından Roman ve Etik" başlığıyla yayınladığı ve giriş kısmında da aslında bu çalışmanın bir kitap çalışması olarak tasarlandığını ifade ettiği bu makalesi, vefatından sonra "Roman ve Etik" adıyla kitap olarak yayınlanmıştır. Yerli ve yabancı roman yazarlarının (ve hatta şairlerin) eserleri ve bu eserler üzerine yazılan edebi eleştirilerden yola çıktığı çalışmada Ünsal Oskay, bu eleştirilerden hareketle bir iletişimci olarak roman ve etik arasındaki ilişkiye değinmesi gerekliliği doğduğunu belirtmektedir (1990).

Oskay, çalışmasının adının *Roman ve Etik* olmasının nedenini Kafka'nın üslubundaki yalnızlığa bağlamaktadır. Gregor Samsa'nın bir sabah uyanıp kendisini hamam böceği olarak görmesi ve kendisindeki bu değişmeyi fark ettikten hemen sonra ilk düşündüğü şeyin bir hamam böceği olarak daireye saat dokuzda yetişip yetişemeyeceği olmasını fantastik bir gerçeklik olarak yorumlayan Oskay'a göre, "Sabah uyanıldığında kendisini hamam böceği olarak gören Gregor Samsa'nın daireye geç kalma korkusu, yabancılaştırıcı dış realitenin insanın iç dünyasını istila edişinde verili sistemin en büyük yardımcısının da yabancılaşmış insanın ta kendisi olduğunu işaret ediyor."

Oskay’a göre Gregor Samsa’nın hamam böceği olduğunu gördükten sonra da onu insan olmaktan çıkarıp hamam böceğine dönüştüren bürokrasinin etik’i içinde kalışı aslında en trajik insan gerçekliğidir ve dildeki bu yalınlık Oskay’ın bu esere isim vermesinde etkili faktörlerden yalnızca birisidir.

4.2. Oskay’ın Sosyal Bilimler Literatürüne Yaptığı Katkılar: Çevirileri

Daha önce de belirtildiği üzere Ünsal Oskay’ın çevirileri Frankfurt Ekolü’nün Türkiye’de tanınmasında öncü rol oynamıştır. Oskay’ın çevirileri “*Toplumbilim Üzerine Çevirdiği Eserler*” ve “*Frankfurt Okulu ve Ekolü Kapsamındaki Eserleri*” olmak üzere iki başlık altında değerlendirilmiştir.

4.2.1. Toplumbilim Üzerine Çevirdiği Eserler

Türkiye’de iletişim kuramının duayeni olan Oskay gerek kendi makalelerinde gerekse kitaplarında toplumsal bağlamda sosyolojik kaygılar gütmüş hatta bu kaygı, çeviri eserlerindeki tercihlerine de yansımıştır. Tom B. Bottomore’un 1962’de yayınladığı “*Toplumbilim: Sorunlarına ve Yazınına İlişkin Bir Kılavuz*” adlı kitabı Oskay, 1972’de Türkçeye kazandırmıştır. Oskay, bu kitabı çevirme nedenini şöyle özetlemektedir:

“Çoğu Batılı sosyal bilimcinin içinde bulunduğu çıkmazlar -ki bunu 1930’larda Mannheim, 1950’lerin sonunda Mills, 1960’ların sonunda ise Gouber’lar ve niceleri açık dille yazmışlardır -açısından bu çalışmanın en az kusurlu olanların başında gelmesi, ayrıca her sorunu tarihsel boyut içerisinde ele alması ve zengin bir bakış açısıyla ayrıntılı karşılaştırmalar yapmasıdır” (1998).

Kitap, toplum/bilimsel teoriden, nüfus ve toplumsal gruplamalara, toplumsal kurumlardan toplumsal değişime kadar topluma ve toplumsala dair zengin içeriği bakımından sosyolojiye giriş kitabı mahiyeti taşımaktadır. Bottomore’un Toplumbilim kitabına benzer olarak, 1961 yılında Fransız siyaset bilimci Maurice Duverger’in “*Methodes Des Sociales*” orijinal adıyla yayınladığı “*Metodoloji Açısından Sosyal Bilimlere Giriş*” kitabını Oskay, 1973 yılında Türkçeye çevirmiştir. Kitapta; anket tekniği, belgesel gözlem olarak adlandırdığı arşiv, nüfus sayımı, basın, foto, film, plak, teyp bantları gibi materyallerin araştırılma teknikleri, mülakat gibi sosyal bilimler alanında kullanılan araştırma yöntemleri detaylı olarak anlatılmıştır (1999).

Oskay’ın sosyoloji alanına kazandırdığı bir diğer eser de Grigory Osipov’un 1969 yılında kaleme aldığı orijinal adıyla “*Sociology, Problems of Theory and Method*” adlı Marxist paradigma üzerinde temellenen kitabıdır. Kitabın bu paradigma üzerinden inşa edilmesinde yazarın Rus olmasının etkisinin olduğu söylenebilir. Daha çok sosyolojiye giriş niteliği taşıyan bu eseri Oskay, dilimize “*Toplumbilim, Teori ve Yöntem Sorunları*” (1977) adıyla çevirmiştir. Ayrıca Nermin Abadan-Unat liderliğinde Türkiye-Hollanda ortak projesi olarak gerçekleştirilen (Uluslararası İşçi Göçünün (Yozgat) Boğazlıyan İlçesindeki Etkileri Üzerine Bir İnceleme) “*Göç ve Gelişme*” (1976) adlı kitap da Oskay’ın çevirileri arasındadır. Türkiye’de yapılan ilk kamuoyu araştırmalarından biri olma özelliği taşıyan bu çalışmada teorik olarak uluslararası göçmen işgücünün tarihçesi ve etkileri ele alınmış; üniversiteler arası bir proje olma özelliği taşıyan bu kitapta ayrıca Fas, Tunus ve Türkiye gibi farklı Akdeniz ülkelerindeki göçmen iş-gücünün etkileri incelenmiştir.

Wright Mills’in “*The Sociological Imagination*” adıyla ilk kez 1959 yılında Oxford Üniversitesinden yayınlanan “*Toplumbilimsel Düşün*” kitabını ise Oskay, 1979 yılında Türkçeye kazandırmıştır. Mills kitabı yazma amacını, “*sosyal bilimlerin kültürel açıdan ne gibi görevler yüklemesi gerektiğini açığa kavuşturmak olduğunu ve toplumbilimsel düşüncenin siyasal ve kültürel yaşam üzerindeki etkilerine dikkati çekmek olduğunu*”nu belirtmektedir (2000, s. 37). Mills, toplumbilimsel düşüncenin en yaygın olarak görülen sapıtılmış, bozulmuş, çarpıklaştırılmış biçimleri üzerinde durmakta kavramların arasındaki bağlantılar ile bağlantısızlıkları sağlamaya dayanmaktadır (2000, s. 50). Ayrıca sosyal bilimin üzerine düşen görevleri ve toplumbilimsel düşününün sağlayabileceği kazanımları ifade etmeye çalışmaktadır.

Ünsal Oskay’ın en önemli çevirilerinden birisi de hiç kuşkusuz Lewis Henry Morgan’ın iki ciltlik “*Eski Toplum*” adlı eserdir. Ünsal Oskay kitabın önsözünde; bu kitabın Türkçeye çevrilmesinde kendisine düşenin, kendisinin yapabileceği bir görev saydığını belirtmektedir. Bu eseri önemli yapan şey, Marx ile aynı yıl doğan (1818) ve onunla aynı dönemde yaşayan Morgan’ın bu eserinin Marx’ın dikkatini çekmiş olmasıdır. Bu eserin Marx için önemini Engels şu sözlerle ifade etmiştir: “*Darwin biyoloji için ne denli önemli ise, Eski Toplum da toplumun oluşum kaynaklarını anlamak için o denli önemli bir eser olmuştur. 1880-1881 yılında bu eser Marx’ın dikkatini çekmiştir.*” Öyle ki Engels 1883’te Marx’ın ölümünden sonra, onun Eski Toplum’la ilgili olarak aldığı notlara dayanarak Morgan’ın bu çalışmasını tanıtmayı “Marx’a karşı ödenmesi gereken bir

borç bildiğini” söylemiştir (1994, s. 7). Oskay'ın ifadesiyle (1994, s. 8), “bu eser, toplumsal bilimlerde bir varsayımın sınamasına ve kanıtlanmasına dayanan “kuram oluşturma” çalışmasının başarılı bir örneğini teşkil etmektedir.” İki ciltlik Morgan'ın Eski Toplum'unda, toplumsal evrim, üretim araçlarının gelişimine paralel olarak birbirini izleyen *yabanıllık*, *barbarlık* ve *uygarlık* aşamaları ele alınmaktadır.

Topluma dair, toplumsala dair çeviriler yapan Oskay, Amerikalı sosyolog, Wright Mills tarafından kaleme alınan “*İktidar Seçkinleri*” adlı ünlü eserini de Türkçeye kazandırmıştır. Mills -her ne kadar bunu incelemenin güç ve iddialı bir iş olduğunu (1974, s. 511) belirtse bile- kitabında Amerikan toplumunun güç ve iktidar seçkinlerinin analizi üzerine odaklanmaktadır. Mills, iktidar seçkinlerini “*politikadan, ekonomik çevrelerden ve askeri üst çevrelerinden gelen kimselerden oluşan topluluk*” (1974, s. 384) olarak tanımlamaktadır. Mills'e göre iktidar seçkinlerinin başında buldukları hiyerarşik kuruluşların etkinlik alanları genişlemiş; kendileri gitgide daha merkezî bir yapıya geçmiş ve toplumdaki eski dengeleri yerlerinden ederek bunları orta iktidar düzeyine inmeye mecbur etmişlerdir (1974, s. 414). Mills Amerikan toplumundaki iktidar seçkinleri azınlığının varlığını, Amerikan toplumundaki “*kamunun*” bir “*kitle toplumu*” düzeyine indirgenmiş bulunmasına bağlamaktadır (1974, s. 415).

Oskay'ın bir başka çevirisi de Ortadoğu dilleri ve tarihi konusunda uzman olan ve *Modern Türkiye'nin Doğuşu* adlı ünlü eserin yazarı olan Bernard Lewis'in “*İslam'ın Siyasal Söylemi*” adlı eseridir. 1986 yılında Chicago Üniversitesi (Toplumsal Hayat Üzerine Düşünceler Komitesi) tarafından desteklenen bir haftalık program çerçevesinde verilen derslerden oluşan kitabı, Oskay 1993 yılında Türkçeye kazandırmıştır. Kitapta, Lewis, Ortadoğu'nun en büyük üç dili olarak nitelendirdiği Arapça, Farsça ve Türkçenin (2011, s. 9) İslam kültürüne ve dünden bugüne bunun politikalara yansımaları ele almaktadır. Lewis, Ortadoğu'da, İslami gelenekler ve siyasal hareketler bağlamında İslam'ın nasıl algılandığını tartışmakta; bu tartışmayı yaparken Arapça, Farsça ve Türkçe çözümlerinden yararlanıp Hz. Muhammed döneminden bugüne İslami siyasi düşünce yapısı ve Batılı siyasi kuram arasındaki farklılıkları irdelemektedir. Lewis, kitabının sonunda özetle, “İslami siyasi söylemin içeriğinin kendini yenilediğini” (2011, s. 172) belirtmektedir.

Ünsal Oskay, iletişim, kültür, sosyoloji ve hukuk gibi alanlardaki çevirilerin yanı sıra Çin, Rusya, Latin Amerika ile Amerikan siyaseti hakkındaki kitapları da Türkçeye çevirmiştir. Kolombiya Üniversitesi'nden hukuk profesörü Walter Gellhorn'un (1965) “*Amerikan Hakları Anayasası'nın Uygulanması*” adlı eseri hukuk alanında yaptığı çevirilerden biridir. 1969 yılında dönemin Çin uzmanı olarak tanınan Prof. Dr. John King Fairbank'in “*Çin'in Sömürgeleşmesi ve Amerika'nın Asya Politikası 1840-1950*” (1969) adlı eseri de siyasal çevirilerindedir. Fairbank'in ülkesi tarafından “komünist” ya da “kültürel ajan” gibi nitelendirmelere maruz kaldığını ancak onun bu tanımlamalardan hiçbiri olmadığını ifade eden Oskay, ayrıca bu kitabın önsözünde Çin'in yakın tarihini bilmenin aslında Türkiye için bir çıkar yol arayanları birçok konuda uyuracağını da altını çizmektedir. Ayrıca Oskay'ın aynı yıl yani 1969'da çevirdiği bir başka kitap da “*Devrim Yapan Üç Adam*” (1969) adlı eserdir. Latin Amerika ve Rusya'nın siyasal, sosyal kültürel tarihi üzerine çalışmalar yapan Amerikalı Profesör Bertram D. Wolfe'un kaleme aldığı bu kitapta üç devrimci Lenin, Troçki ve Stalindir. Kitap temelde yazarın on iki yıl boyunca kaldığı Rusya'da tanıştığı Stalin, Troçki, Bukharin, Molotov, Chernov gibi tanıştığı birçok devrimcinin yani -yazarın ifadesiyle- “Sovyet Devrimini yaratan kadronun tarihi bir süreç içerisindeki yetişmesini anlatmaktadır.”

4.2.2. Frankfurt Okulu ve Ekolü Kapsamındaki Eserleri

Ünsal Oskay, yukarıda değerlendirmeye çalıştığımız toplum/ toplumbilim ve toplumbilimsel yönelik çevirilerinin yanında Frankfurt Okulu'nun Adorno, Martin Jay, Walter Benjamin ile Marshall McLuhan gibi öncülerin eserlerini Türkçeye kazandıran en önemli isimlerden birisi olmuştur.

Oskay'ın 1983 yılında çevirdiği “*Estetize Edilmiş Yaşam*”, Frankfurt Okulu'nun öncü isimlerinden olan edebiyat eleştirmeni, düşünür Walter Benjamin ve onun çalışması “*Alman Faşizminin Kuramları*” üzerinedir. Kitap birebir Benjamin'in çevirileri değildir. Kitapta, Ansgar Hillach tarafından yazılan “Siyaset Estetiği: Walter Benjamin'in Alman Faşizminin Kuramları” adlı makalesi, Benjamin'in kaleme aldığı “Alman Faşizminin Kuramları: Ernst Junger'in Denemeler Derlemesi 'Savaş ve Savaşçı' Üzerine” adlı makalesi ile “Tarih Felsefesi Üzerine Notlar” ve Ünsal Oskay'ın “Walter Benjamin'de Tarih, Kültür ve Fantazy” adlı

makaleleri yer almaktadır. Kitabın başında “Walter Benjamin Üzerine” adlı bölümde⁷ Oskay, Benjamin’in hayatını, eleştirilenlik anlayışını, düşünür-gezerliğe (*flâneur*) verdiği önemi, geleneğe bakışı, dile bakışı gibi yönlerini tanıtmıştır. Oskay, kitapta Benjamin’in “Alman Faşizminin Kuramları”nda kendi zamanı olan bir tarih döneminde yaşanmış Faşizm olgusunu (2007, s. 59) açıklığa kavuşturmaya çalışmaktadır.

Oskay’ın çevirileri arasında “*Diyalektik İmgelem*” ve “*Adorno*” yer almaktadır. Bu eserler Frankfurt Okulu’nun eleştirel teorisi başta olmak üzere akademik ve entelektüel alanlardaki çalışmalarıyla bilinen tarih profesörü Martin Jay’in önemli eserlerindedir. Orijinalinin 1973’te yayınlandığı ve 1989’da Türkçeye çevrilen *Diyalektik İmgelem*’de Martin Jay, Frankfurt Okulu’nun 1923’te kuruluşundan 1950 yılına kadar ki tarihsel serüvenini anlatmaktadır (1989). “*Adorno*” adlı kitabında ise Jay, Adorno’nun çalışmalarına teşkil eden felsefi görüşlerinin ve bu felsefi görüşlerin temelinde onun toplumsal, psikolojik ve kültürel konuları nasıl ele aldığını bu eserde irdelemiştir. İlk baskısını 1984 yılında yapan eserde Jay, Adorno’yu “bir toplum bilimci ve filozof, aynı zamanda işini ciddiye alan bir müzisyen ve kompozitör” (2001, s. 10) olarak tanımlamaktadır.

Frankfurt Okulu’nun T. Adorno, G. Lukacs, W. Benjamin, E. Bloch, B. Brecht ve P. Anderson vd. gibi önemli isimlerin makalelerinden oluşan “*Estetik ve Politika*” 1980’de derlenmiştir. Oskay’ın 1985 yılında çevirdiği kitap, Moskova’da Almanca olarak yayınlanan ve sürgünde yaşayan anti-faşist yazarların yayınladığı *Das Worth* dergisinde 1938’de ortaya çıkan dışavurumculuk ile ilgili tartışmaya dair popüler metinleri bir araya getirmektedir (2006, s. 8) ve sorunu tarihsel bir perspektiften görebilmeyi sağlamaktadır. Ahmet Oktay’ın sunuş olarak hazırladığı “Geçmiş Bakmanın Zorunluluğu” başlıklı bölümde Oktay (2006, s. 11) “bu eserin kültür ortamımızın olabildiğine magazinleştirildiği ve görselleştirildiği bir dönemde, bir direniş ve hayırlama ruhunun benimsenmesini sağlayacak ‘entelektüel’ bir zemin oluşturduğunu ve bu kitabı çevirerek Ünsal Oskay’ın düşünce yaşamımıza katkıda bulunduğunu” ifade etmektedir.

Oskay ayrıca, McLuhan’ın medyanın bireysel ve toplumsal hayata etkileri bağlamında insanın kendi başına yaratmış olduğu ortamın, ona bu ortam içerisindeki rolünü belirlemenin aracına dönüştüğünü işaret ettiği “*The Medium is the Massage*” (araç mesajdır) adlı ünlü eserini “*Yaradanımız medya*” (2005) adıyla Türkçeye çevirmiştir.

4.3. Karma Çalışmaları

Bu bölümde Oskay’ın yukarıda kategorize edilen eserlerin konularına uymayan çalışmaları, konunun bütünlüğünü bozmaması nedeniyle bu başlığın altında değerlendirilmesi uygun görülmüştür. Oskay’ın çalışmalarının genel bir panoramasının çizildiği ilk bölümde de belirtildiği üzere yirmi yılı aşkın süreçte kaleme aldığı makale ve denemelerin toplandığı *Yıkanmak İstemeyen Çocuklar Olalım* ve *Tek Kişilik Haçlı Seferleri* kitapları bulunmaktadır. Ünsal Oskay’ın 1982 ile 1996 yılları arasında çeşitli dergi ve gazetelerde⁸ yayınlanan denemelerinden oluşan *Yıkanmak İstemeyen Çocuklar Olalım* adlı kitabı Oskay 1998 yılında yayınlamıştır. Oskay, hayata dair dile getirdiği eleştiri ve endişelerini kaleme alıp derlediği kitabında; bir iletişimci ve siyaset bilimci olarak yazılarında insan ile onun çevresini etkileşim içinde anlatmaya çalıştığını, kendini eleştirdiği, olumsuz gördüğü, bitmesini istediği hiç kimseden, hiçbir olgudan soyutlamadığını, onların bir parçası olduğunu ve onların oluşumunda kendisinin de yeri olduğunu belirtmektedir. Ayrıca eleştirilerinde Voltaire’ci bir ‘tepeden bakma’ yerine herkesle birlikte düşünmeye, hayatı herkesle birlikte değerlendirmeye çalışan Rousseau’cu bir yaklaşım olmasını istediğini (2010, s. 8) ifade etmektedir. İlk bölümdeki denemeler, sinema, radyo ve televizyon gibi konular, ikinci bölümde popüler kültür, serbest zaman, modernizm-postmodernizm gibi konular tartışılırken, son bölümde tarih, kent/kentlilik gibi konular ele alınmıştır. Kısacası kitap gündelik hayata dair pratiklerden, tarihsel birtakım serüvenlere, akademik olarak sorunsallaştırılması gereken konulara kadar farklı mecralardaki duygu, düşünce, endişe ve eleştirileri bir araya getirmektedir.

⁷ Oskay bu giriş yazısını, Hannah Arendt’nin Benjamin’den seçip derlediği, Giriş’ini yazdığı, Harry Zohn’un İngilizceye çevirdiği Walter Benjamin, illuminations (Fantana/Collins, 1979, ilk baskısı 1970) kitabındaki Giriş’ten yararlanarak, buradan özetleyerek hazırlamıştır (2007:3)

⁸ Gösteri, Argos, varlık, Sanat Dünyamız, Cogito, Türkiye Günlüğü, Beyaz Perde gibi dergiler ve Milliyet ve Cumhuriyet Gazeteleri.

Ünsal Oskay; kitle iletişimin kültürel işlevleri üzerine alternatif düşünceleri olan ve akademik hayatı boyunca “teknolojinin belirleyimciliğine” olan vurgusuyla McLuhan’ın “*evrensel köy*” ve “*tek kişilik haçlı seferi*” kavramsallaştırmalarına sık sık göndermeler yapmaktadır. Bilindiği gibi McLuhan 1950’lerde kitle iletişim araçlarının egemen kültürü pekiştirici bir yönü olduğunu söylemiş, 1960’larda ise yeni iletişim teknolojilerinin (özellikle televizyonun) dünyanın tek bir ‘global köy’e dönüştüreceğini savunmuştur.

Oskay, 1950’lerde, modern toplumlardaki insanların çözümleyemedikleri sorunlarından kaçış için magazinler, çizgi romanlar, kovboy filmleri vb. gibi Humphrey Bogart’ın casusluk filmlerine gittiklerini, Süpermen türü film ve öykülerin ise kendi yaşamlarının doyumsuzlukları ve toplumun çözülmemiş sorunlarının yarattığı mutsuzluk ve şiddet tutkusunu nedeniyle dünyayı kaba kuvvetle düzeltmeye yönelik kesimlerin içlerindeki “*tek kişilik haçlı seferi*” tutkusuna seslendiğini ileri sürmektedir. Bu bağlamda Oskay’ın eserlerinin hemen hepsinde üstünde durduğu ‘*yabancılaşma*’ kavramını McLuhan’ın “tek kişilik haçlı seferi” tanımını iyi özetlediği söylenebilir. Öyle ki aynı adı taşıyan ve bir düzine kadar dergide 1983-1999 yılları arasında yayınlanan farklı içeriklerdeki makalelerin yer aldığı “*Tek Kişilik Haçlı Seferleri*”: “sinema”, “edebiyat-sanat”, “kültür-tarih” ve “portreler” olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır (2000).

Yerli-yabancı sinema film ve eleştirilerinin yer aldığı “Sinema” başlıklı ilk bölümde, bazı makaleler akademik bilgiler sunarken, bazı makaleler daha edebi bir üslupla gündelik pratikler üzerinden modernleşme bağlamında farklı yaklaşımları içermektedir. İkinci bölüm olan “edebiyat-sanat” bölümünde Adorno’nun müzik sosyolojisi alanında Beethoven senfonilerinin dinlenme biçimi üzerine yaptığı açıklamalardan, polisiye romanlarına, romanların televizyona uyarlanmasına kadar çeşitli makaleler yer almaktadır. Üçüncü bölüm “kültür-tarih”te; Oskay’ın önemli çalışma kavramlarından olan kitle iletişim araçları-kültür ilişkisi, ideoloji, popüler kültür vb. konular üzerinden daha çok bu bölümde akademik makaleler yer almaktadır. Son bölüm olan “portreler”de ise, yerli ve yabancı şairlerin -Cemal Süreyya’dan Sezai Karakoç’a, Ece Ayhan’dan Ahmet Oktay’a, Walter Benjamin’den Gustav Mahler’e kadar- hayatları ve görüşleri ele alınmıştır.

Melis Çelebi’nin Ünsal Oskay ile yaptığı röportajlardan oluşan “*Peki Konuşalım*” (2004) adlı kitap da Oskay’ın karma eserleri arasında sayılabilir. O dönemim gündeminde olan popüler kültüre dair konular üzerine söyleşilerden oluşan kitapta Oskay, sosyolojik tespitlerde bulunmaktadır.

Ünsal Oskay, yukarıda da ifade edildiği üzere iletişim dışındaki alanlarda çeviriler yapmış, bu bağlamda özellikle Çin, Rusya, Latin Amerika gibi ülkelerle ilgili kitapları Türkçe’ye kazandırmıştır. Ancak bunlar sadece çeviriyle kalmamış, aynı zamanda Çin ve Latin Amerika gibi dönemin geri kalmış denebilecek ülkeleri üzerine de makaleler yazmıştır.⁹ Oskay’ın 1967’de yayınladığı “*Çin Halk Cumhuriyeti’nin Kuruluşu*” adlı makalede; Çin’de yaşanan devrim, ABD’nin Çin ile ilgilenmesi, Çarlık Rusya’sının yıkılmasıyla 20. yüzyılda yaşanan dönüşümler gibi olayları detaylandıran Oskay, Çin’in sosyal, siyasal ve ekonomik koşullarını, geçirdiği dönüşümleri; dini, kültürel ve siyasal yapısı itibarıyla tarihsel süreç içinde ele almıştır (1967). “*Latin Amerika’nın Sorunları*” başlıklı bir başka makalesinde Ünsal Oskay, ABD ve (dönemin) Sovyetler Birliği gibi az gelişmiş ülkeler üzerinde tasarrufta bulunmasını kaleme almıştır. Bu makalede Latin Amerika’daki popülasyon ile bağlantılı olarak açlık sorunu (ki bu fiziki değil nispi açlık olarak tanımlanmaktadır), sağlık hizmetleri, alt yapı yetersizliği, eğitim, adaletsiz gelir dağılımları ile orantılı bir şekilde ortaya konmaktadır. Siyasal anlamda 1935-1964 yılları arasında 56 darbe olan Latin Amerika’da siyasal istikrarsızlık hüküm sürmüş ve Oskay’a göre (1967), bu iktisadi ve sosyal durum, birçok sorunun ortaya çıkmasına yol açmıştır.

5. Sonuç

Bu çalışmada, Türkiye’nin en önemli iletişim kuramcısı Prof. Dr. Ünsal Oskay’ın biyografisi ve bibliyografyası ele alınmaya çalışılmıştır. Oskay, kırk yılı aşkın süreçte akademik hayatına onlarca kitap, çeviri ve makale sığdırmıştır.

İletişim alanında kendisinin kaleme aldığı çok sayıda eserinin yanı sıra, özellikle Amerika’daki iletişim alanındaki akademik literatürün Türkiye’ye taşınması ya da bir başka ifadeyle bu literatürün Türkçeye kazandırılmasında Ünsal Oskay önemli bir aracı olmuştur. Elbette, Oskay’ın alana katkıları sadece iletişimle

⁹ Belki de Siyasal Bilgiler mezunu olması ve o dönemde iletişim üzerine fazla çalışması bulunmamasından kaynaklanabilir. Çünkü bu makaleler, 1960’ların sonlarında kaleme alınmıştır.

sınırlanmamış; çalışmaları, aynı zamanda başta -metodolojik, kuramsal ve uygulamalı anlamda- sosyoloji, tarih ve hatta kültür alanındaki çalışmaları ile antropoloji gibi sosyal bilimlerin farklı disiplinlerine de hizmet etmiştir.

Çalışmaların konularına genel olarak bakıldığında, Oskay'ın 1960'larda Ankara Üniversitesi'nde asistan olduğu dönemlerde SBF Dergilerinde yayınlanan makalelerinin iletişim alanından uzak olduğu görülmektedir. Oskay'ın, en fazla çeviri yaptığı yıllar 1960 ve 70'ler olup özellikle 1960'lardaki çevirileri *toplumbilim* temalı kitaplardan oluşmaktadır. 1980'lerdeki çevirilerin ise daha çok Frankfurt Okulu ve bu okulun öncülerinin eserleri olduğu dikkati çekmektedir. Oskay'ın en çok eser verdiği yıl, aynı zamanda doçent olduğu yıl olan 1982'dir. 1989'da profesör olduktan sonra çalışmalarının hızını biraz düşürmüş olsa da çalışmalarını sürdüren Oskay, tüm bu çalışmaların yanında pek çok iletişim ve sosyoloji öğrencisine yüksek lisans ve doktora çalışmalarında danışmanlık yapmıştır.

Oskay'ın iletişim alanına kazandırdığı eserler kuramsal olup, ampirik çalışmaları bulunmamaktadır. Türkiye'de ilk kapsamlı kamuoyu araştırmasının, bu alanda öncü sayılan Nermin Abadan-Unat ve ekibi tarafından 1975 yılında Ankara Üniversitesi SBF öğretim üyelerinin gerçekleştirdiği ve hatta Abadan-Unat'ın 1960'lı yıllardan itibaren çoğunlukla yabancı kuruluşlar adına yaptığı çalışmaları olduğu göz önüne alındığında neden ampirik çalışmalarının olmadığı daha iyi anlaşılacaktır ki zaten çalışmada çevirilerde ele alınan Abadan-Unat'ın *Göç ve Gelişme* adlı eserin Türkiye-Hollanda ortak yapımı olduğuna değinilmişti. Ayrıca Oskay'ın erken dönemleri denebilecek 1960'lar 1970'ler ve hatta 1980'lerde bile Türkiye'de iletişim konusunda yerleşik bir akademik literatürün oluşmamasının ampirik çalışma yapmamasında etkisi olduğu, dahası henüz yeni yeni bu literatürün oluşmaya başladığı o dönemde Oskay'ın bu oluşumda önemli bir rol oynadığı söylenebilir. Son olarak Oskay'ın güçlü gözlem yeteneği, özellikle akademik mecra dışındaki bilim-sanat içerikli dergi ve gazetelerde serbest üslupla kaleme aldığı yazılarında yaptığı derin sosyolojik tahlillerin en az niceliksel çalışmalar kadar değerli olduğu ifade edilmelidir.

5. Extended Abstract

Ünsal Oskay, who is one of the first names that come to mind in the field of communication theories in Turkey, is also one of the names who wrote the first doctoral thesis in the field of communication in Turkey. Oskay, who had a master's degree in communications in the United States between 1967-1968, played a key role in popularizing his achievements in the field in the United States in Turkey. In this study, a panorama of Ünsal Oskay's translations and articles from other fields of social sciences such as sociology, politics and law, especially in the field of communication, will be presented. When Oskay's works are considered quantitatively, he has fifteen translation books in addition to his ten books. The number of articles of Oskay, who wrote essays in science and art journals as well as articles published in different publications, is not known exactly.

In the first part of the study, which consists of two main lines, Oskay's books, translations, articles and numerical data about the master's and doctoral theses he directed, in short, a quantitative evaluation of his works was made. The second part of the study consists of three parts. The books written by Ünsal Oskay were evaluated under the title of "Oskay's Written Works". In Oskay's work, we encounter the main topics of "culture", "ideology" and "alienation", which are the basic concepts problematized by the Frankfurt School through the Marxist paradigm. In this context, Oskay's translations played a leading role in promoting the Frankfurt School in Turkey. Oskay has also given a lot of thought to the problematics in the field of social sciences and contributed to the academic literature with methodological translations of social sciences. An evaluation of the translation books was made under the title of "Oskay's Contributions to Social Sciences Literature: His Translations". In addition, under the title of "Mixed Studies", which is the third part, there is a brief evaluation of Oskay's compilation books and his articles on underdeveloped countries and the contribution of mass communication to the development of these countries, which can be called the first period of work in the 1960s.

Document analysis, which is a data collection technique, was used as a method in the study. This method, also called documentary scanning, includes the process of obtaining resources, reading, taking notes and evaluating them in line with a certain purpose.

Oskay, a communication theorist, describes communication in his work "İletişimin ABC'si" He defines it as "a product of human survival and a human-specific phenomenon that undergoes changes according to developments in human survival". According to Oskay, with the change in the social structure in recent times, the structure of the communication field is also changing.

Oskay has many articles as well as books and translations. Especially in the late 1960s and 1970s, many of his articles were published in the Ankara University SBF Journal. These articles of his are the studies that deal with the stages of the underdeveloped countries of the period such as Latin America and China in the historical process and the basis of the neglect/underdevelopment problems rather than the communication/mass communication theme. In his articles on communication in the same period, Ünsal Oskay was interested in the role of mass media, especially in underdeveloped countries. According to Oskay, he argues that public broadcasting will play a leading role in the modernization process, since development is not only economic but also includes cultural and social areas. Ünsal Oskay has also produced works related to methodology in studies related to mass communication.

In addition to the field of communication, he translated important works of leading sociological theorists such as Oskay, Duverger, Bottomore, W. Mills, who are also closely interested in sociology, into Turkish. Ünsal Oskay also translated into Turkish the important works of the period on China, America and Latin America in the context of international politics.

As a result, Oskay, who did not produce many works on communication in his first years at the academy, made translations mostly in the 1960s and 1970s. Especially while his translations in the 1960s consisted of books with a sociology theme; It is noteworthy that the translations in the 1980s are mostly the works of the Frankfurt School and its pioneers. Oskay made the most publications in 1982 and after he became a professor in 1989, he continued to work even though he slowed down the pace of his studies a little. Finally, the works that Oskay brought to the field of communication are theoretical and there are no empirical studies. In the 1960s, 1970s and even 1980s, which can be called the early periods of Oskay, communication in Turkey.

Keywords: Ünsal Oskay, Communication, Sociology, Culture, Works.

Kaynakça

- Abadan-Unat, N., Keleş , R., Penninx, R., Van Renselaar, H., Van Velzen, L., & Yenisey, L. (1976). *Göç ve Gelişme* . Ankara: Ajans-Türk Matbaacılık Sanayi.
- Benjamin, W. (2007). *Estetize Edilmiş Yaşam*. (Ü. Oskay, Çev.) İstanbul: Derin Yayınları.
- Bloch, E. (2006). *Estetik ve Politika*. (Ü. Oskay, Çev.) İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Bottomore, T. (1998). *Toplumbilim: Sorunlarına ve Yazının İlişkin Bir Kılavuz*. (Ü. Oskay, Çev.) İstanbul: Der Yayınları.
- Duverger , M. (1999). *Metodoloji Açısından Sosyal Bilimlere Giriş*. (Ü. Oskay, Çev.) Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Fairbank, J. (1969). *Çin'in Sömürgeleşmesi ve Amerika'nın Asya Politikası 1840-1950* . (Ü. Oskay, Çev.) Ankara: Doğan Yayınevi.
- Gelhorn, W. (1965). *Amerikan Hakları Anayasa'nın Uygulanması*. (Ü. Oskay, Çev.) Ankara: Ayyıldız Matbaası.
- Jay, M. (1989). *Diyalektik İmgelem*. (Ü. Oskay, Çev.) İstanbul: Ara Yayınları.
- Jay, M. (2001). *Adorno*. (Ü. Oskay, Çev.) İstanbul: Der Yayınları.
- Karasar, N. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Lewis, B. (2011). *İslam'ın Siyasal Söylemi* . (Ü. Oskay, Çev.) Ankara: Phoenix Yayınevi.
- McLuhan, M., & Fiore, Q. (2005). *Yaradığımız Medya*. (Ü. Oskay, Çev.) İstanbul: Merkez Kitapçılık Yayınları.
- Mills , C. (1974). *İktidar Seçkinleri*. (Ü. Oskay, Çev.) Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Mills , C. (2000). *Toplumbilimsel Düşün*. (Ü. Oskay, Çev.) İstanbul: Der Yayınları.
- Morgan, H. (1994). *Eski Toplum, Cilt 1-2*. (Ü. Oskay, Çev.) İstanbul: Payel Yayınevi.
- Osipov, G. (1977). *Toplumbilim, Teori ve Yöntem Sorunları*. (Ü. Oskay, Çev.) Ankara: Sol Yayınları.
- Oskay, Ü. (1967). Çin Halk Cumhuriyeti'nin kuruluşu. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 3(22), 293-371.
- Oskay, Ü. (1967). Latin Amerika'nın sorunları. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 3(22), 169-201.

Oskay, Ü. (1968). Az Gelişmişlerde Değişim ve Kitle Haberleşmesi . *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 2(23), 239-283.

Oskay, Ü. (1971a). *Gelişim Açısından Kültür Değişimi*. Ankara Üniversitesi: Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Oskay, Ü. (1971b). *Toplumsal Gelişimde Radyo ve televizyon: Geri Kalmışlık Açısından Olanaklar ve Sınırlar*. Ankara Üniversitesi SBF Yayınları.

Oskay, Ü. (1974). Kitle Haberleşmesi Açısından Toplumsal Araştırmalarla İlgili Metot ve Planlama Sorunları. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 2(27), 161-188.

Oskay, Ü. (1980). Popüler Kültür Açısından 'İdeoloji' Kavramına İlişkin Yeni Yaklaşımlar. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 1(35), 197-253.

Oskay, Ü. (1982). *Çağdaş Fantazya*. İstanbul: Der Yayınları.

Oskay, Ü. (1990). Anlatı Semantiği Açısından Roman ve Etik. *Kurgu Dergisi*, 8, 69-112.

Oskay, Ü. (1993). *19. Yüzyıldan Günümüze Kitle İletişiminin Kültürel İşlevleri*. İstanbul: Der Yayınları.

Oskay, Ü. (1999). *İletişimin ABC'si*. İstanbul: Der Yayınları.

Oskay, Ü. (2000). *Kitle Haberleşmesi Teorilerine Giriş*. İstanbul: Der Yayınları.

Oskay, Ü. (2000). *Tek Kişilik Haçlı Seferleri*. İstanbul: İnkılap Yayınları.

Oskay, Ü. (2001). *Müzik ve Yabancılaşma*. İstanbul: Der Yayınları.

Oskay, Ü. (2010). Kitle kültürü popüler kültürü kuşatırken.... *Yıkanmak İstemeyen Çocuklar Olalım* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 151-158

Oskay, Ü. (2010). Popüler kültürün toplumsal ortamı ve ideolojik işlevleri üzerine . *Yıkanmak İstemeyen Çocuklar Olalım*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 237-272.

Oskay, Ü. (2010). *Yıkanmak İstemeyen Çocuklar Olalım*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Oskay, Ü. (2014). *Roman ve Etik*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Oskay, Ü., & Çelebi, M. (2004). *Peki konuşalım Popüler Kültür Üzerine*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.

Wolfe, B. (1969). *Devrim Yapan Üç Adam*. (Ü. Oskay, Çev.) Sevinç Matbaası.

Araştırmacıların Katkı Oran Beyanı / Contribution of Authors

Yazarların çalışmadaki katkı oranları %100 şeklindedir.
The authors' contribution rates in the study are %100 form.

Çıkar Çatışması Beyanı / Conflict of Interest

Çalışmada herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.
There is no conflict of interest with any institution or person in the study.

İntihal Politikası Beyanı / Plagiarism Policy

Bu makale İntihal programlarında taranmış ve İntihal tespit edilmemiştir.
This article was scanned in Plagiarism programs and Plagiarism was not detected.

Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı / Scientific Research and Publication Ethics Statement

Bu çalışmada Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi kapsamında belirtilen kurallara uyulmuştur.
In this study, the rules specified within the scope of the Higher Education Institutions Scientific Research and Publication Ethics Directive were followed.